

A kenyér illata

Lovenyák Nikolett
8 .c
Széchenyi István Általános Iskola

Pályázatom témájaként Filó Sándor sütődjét s ezzel párhuzamosan életének feldolgozását választottam. Kutatásaim során több Szentgotthárd történetével foglalkozó könyvet, tanulmányt átolvastam, de egyik sem tartalmazott tényleges információkat erről a témáról. Méltatlanul mellőzik, hiszen amíg működött, addig a városban egy fogalom volt. Találkozási pont volt sok család és ismerős számára, akik a gyárakba menve találkoztak egymással. Nagymamám is sorban állt Filó bácsi és Filó néni frissen sült kenyeréért, ma is emlegetik kenyerük utánozhatatlan illatát.

A pályázatomat családi archívumra (iratokra, képekre), Filó Anna (Szentgotthárd, Széll Kálmán tér 3.) visszaemlékezéseire és levéltári anyagokra alapozva készítettem el.

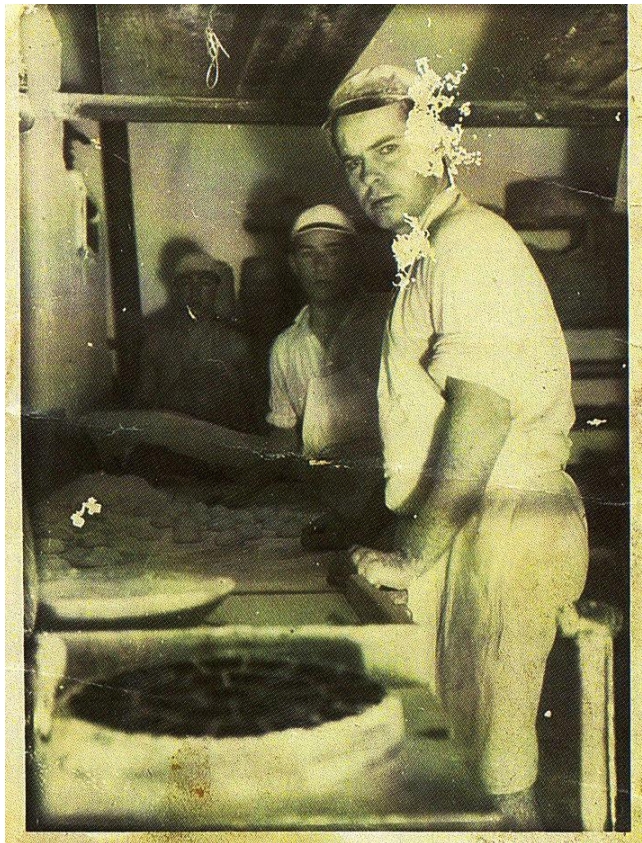

Filó Sándor 1915. január 22-én Büdfalván született, ami ma Szlovéniában, Būdinc néven található. Kisbirtokos szüleinek tizenhárom gyermeke született, akik közül tizenegyen érték meg a felnőttkort. Édesapja vendéglős és marhakereskedő volt, édesanyja Vogel Jozefa. Elemi iskoláit Orfaluban és a Zala megyei Szentgyörgyvölgyön végezte. Nagyon jó tanuló volt, szorgalma – az akkor bizonyítványba látható megnevezés szerint – „ernyedhetetlennek” bizonyult.

Birtokukat, mely közvetlenül a határ mellett, a mai Orfalu tözsomszedságában volt, elvesztették, s magát a családot valószínűleg magyar mivoltuk miatt Magyarországra telepítették. Ma már csak egy kút és néhány gyümölcsfa emlékeztet a hajdani kisbirtokra.

Filó Sándor az elemi iskola elvégzése után 11 éves gyerekként már szolgált a közeli osztrák falvakban, és megtanulta a munka megbecsülését.

16 évesen sütőipari tanuló lett Ebenspanger Béla szentgotthárdi pékmesternél a mai Hunyadi úton. 1931. február 1-től - 1933. február 1-ig volt itt pékinas. A későbbiekben, több műhelyben is dolgozik majd, de utolsó telephelye is ez. Ezt az épületet veszi meg családjának és műhelynek is egyben. Élete során az első és később az utolsó telephelye. 1933. február 5-től péksegédként dolgozott a Szulczer pékségben 1936. október 12-ig.

1936-tól lett önálló kisiparos, azaz pékmester. 1936-ban megvásárolta Rábakethelyen Monek Gergely pék házát, és kiváltotta az iparengedélyét.

1921. szám.
1936.

IPARENGEDÉLY.

B. 84,515

Filó László Rábakethelyen lakos magyar állampolgár, született Budapesten községben 1905 évben, a Süttő ipar gyakorlásának az 1922. évi XII. törvényekben megállapított feltételeit saját (üzletvezetője) személyében kettőképpen vizolta. Ennélfogva

Filó László urat (úrnő) a 1936. szám alatt bevezettük és részére a Süttő iparnak Rábakethely 55. község területén gyakorlására az iparengedélyt ezennel kiadjuk.

ur (úrnő) a ipart csak üzletvezető alkalmazásával gyakorolhatja.

Kelt Szentgotthárd 1936. év november hó 10.

A MÁSOLAT HITELES.

SZOMBATHELY. 1936. 10. 17.

Balogh

mint elsőfoku iparhatóság.

Raktárszám 32. — Wellisch Béla Szentgotthárd. 29. VI. 2/c.

1937-től 1939-ig katonai szolgálatot teljesített, majd 1940-41-ig újra bevitték.

1940-ben megnősült, egy alsószölnöki kocsmáros félárva lányát, Glanz Annát vette feleségül. Ő lett élete és munkája során állandó társa és segítője, aki 7 gyerekes anyaként panasz nélkül tűrte a nehéz életet.

1941 körül saját jegygyűrűiket értékesítve a Monek telken új pékséget építettek téglából, ami akkor korszerűnek számított. Már két lányuk volt, amikor 1944-ben újra behívták katonának és Oroszországban hadifogságba esett. A fogság ideje alatt a családja nyomorgott, még a pékségi sőt is eladták, hogy legyen ennivalójuk. 1948 májusában jöhetett haza, s ezután rövidesen ismét megnyitották a pékséget.

Az 1950-es években azonban megkezdődtek az iparosulások, mely során az összes gotthárdi péket, köztük Filó Sándort is pénzbírsággal sújtották.

Vas megye Tanácsa Végrehajtóbizottságának
VI. Beszámoló Bizottsága. Tárgy: Malmi bírságok kimutatása-
nak feltérjesztése.

Előadó: Németh István.
94.61.166/1951.szám.

Előzetes: Miniszterium X/7 Malomipari Főosztály,
B u d a p e s t.

Hivatkozással az 1951 évi 45 sz. Rendeletét az 1951. VI. hó 22-től VII. hó 10-ig
malmok darálók és peküzemek névsorát, valamint összesített
bírságait.

Virth Ferenc	Magymizdó	Malom	800.- Ft.
Gál István	Malom	300.- "	
Béres Sándorné	Répcsalak	500.- "	
Béres József	Szombathely	400.- "	
Szabó János	Ursztpeter	300.- "	
Filó Sándor	Szombathely	300.- "	
Béres József	Szombathely	300.- "	
Földes József	Ursztpeter	100.- "	
Scheibenzauer A.	Ursztpeter	200.- "	
Novák Mihály	Szombathely	300.- "	
Károlyi János	Celldömök	300.- "	
Károlyi János	Celldömök	400.- "	
Császár József	Ron	300.- "	
Kiss László	Laposháza	500.- "	
Lajkó József	Kábalidvart	500.- "	
Béres József	Torony	400.- "	
Schinger Antal	Celldömök	150.- "	
Uy. éber Károlyné	Vasvár	300.- "	
Károlyi Gyula	Celldömök	200.- "	
Császár József	Celldömök	200.- "	
Szabó János	Celldömök	150.- "	
Lajkó János	Vasvár	400.- "	
Szabó Gyula	Bük	200.- "	
Indikó Flórián	Szombathely	150.- "	
Szabó László	Szombathely	200.- "	
Károlyi Gyula	Szombathely	200.- "	
Béres József	Szombathely	300.- "	
Horváth János	Szombathely	300.- "	
Szabó József	Kőn	1000.- "	
Összesen:		9.650.- Ft.	

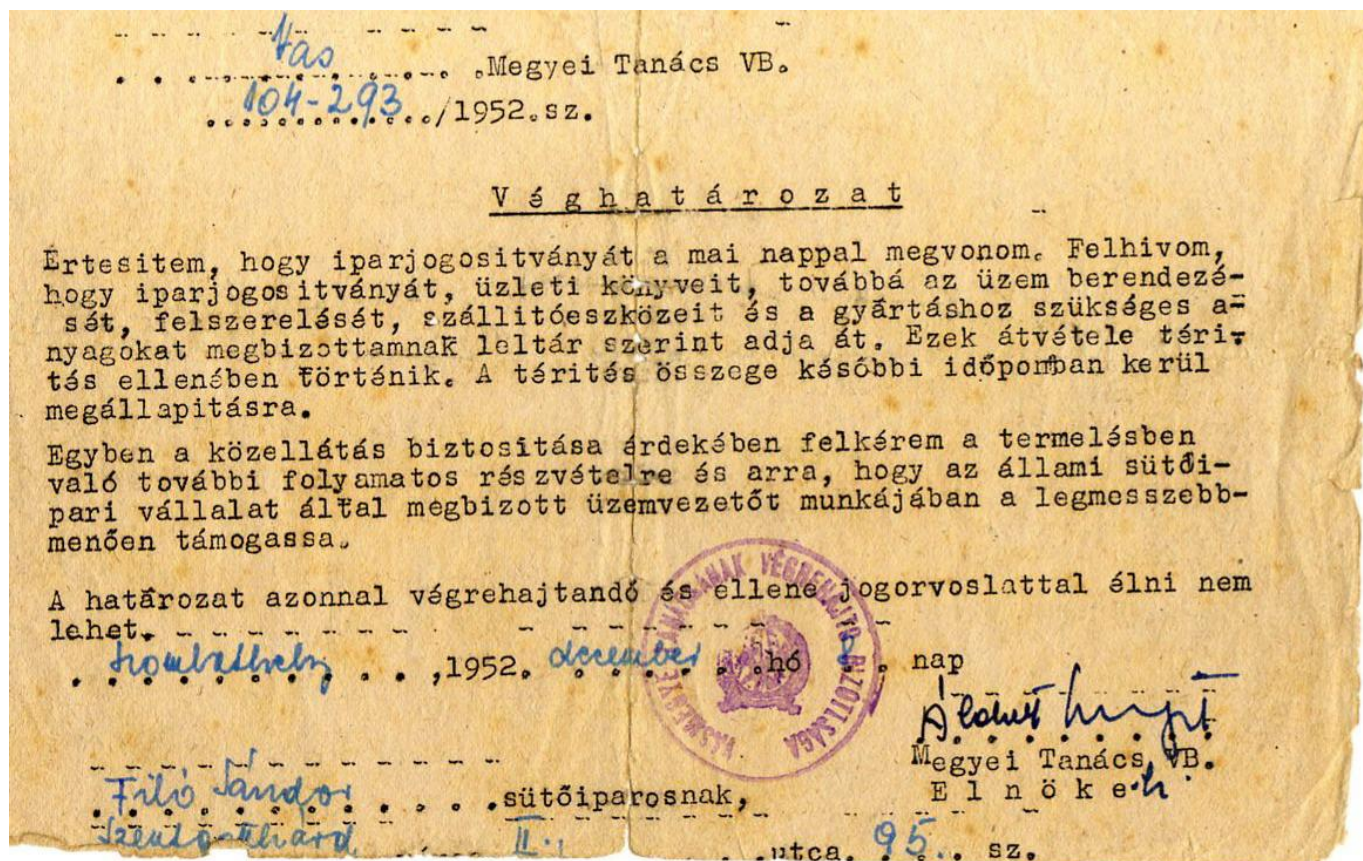
Károlyi Gyula alsóújfalvi malomtulajdonosnak 1.500.- Ft. bírsága 3 hónapra
részlet fizetésre engedélyezve.

Uy. éber Károlyné alsóújfalvi malomtulajdonos a Miniszterium által kive-
tett 9.650.- Ft. bírságát a Vas megye Tanács Beszámoló Bizottsága 2.000.- ra
mértékelték tekintettel a malomtulajdonos anyagi körülményeit.

Tehát az összesen kivetett bírság: 13.150.- Ft.

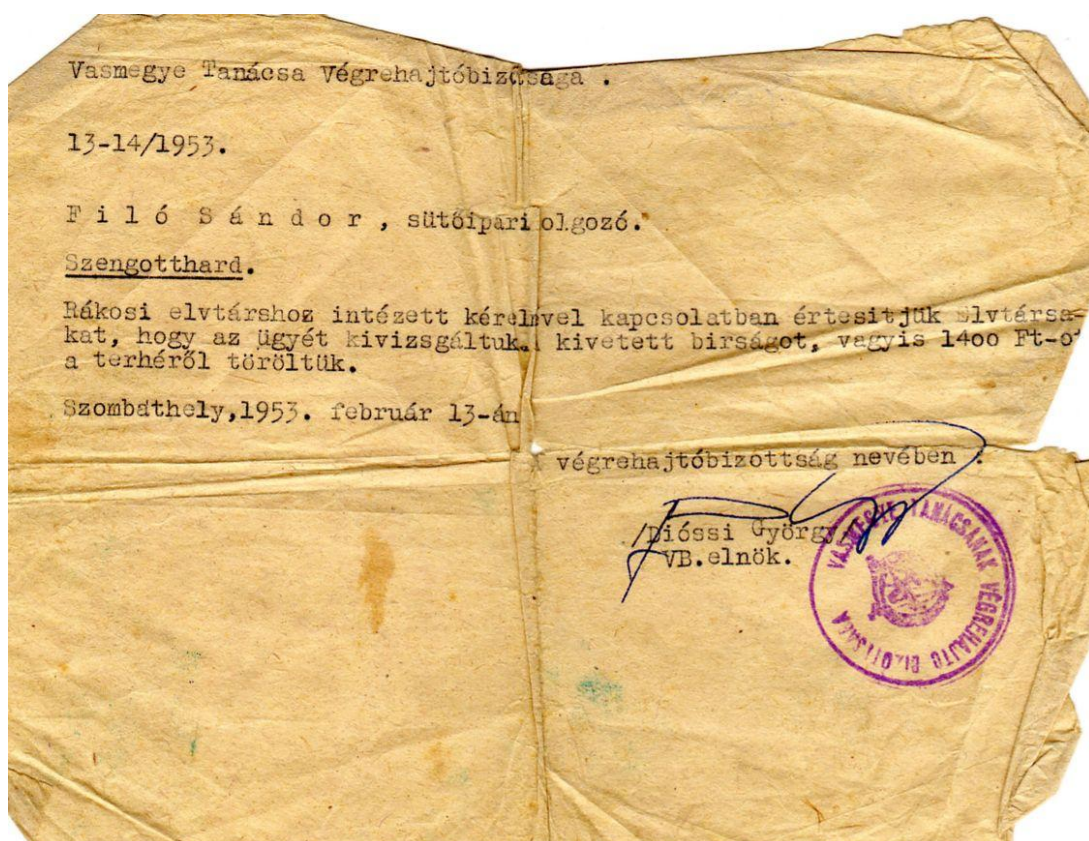
Horváth Imre tópládfői malomtulajdonos Horváth Dezső szegényi daráló
tulajdonos, valamint Gerődi Lajos jáki pekmesztő büntető feljelentése
folyamatban van.

1952-ben iparjogosítványát bevonták, a pékséget mindenestül, azaz minden eszközével, anyagával és berendezésével közületi használatba vették, őt magát pedig a saját üzemébe kinevezett üzemvezető alatti pékségédi munkára kötelezték.

A megalázott, kisemmizett ember kétségbeesésében - bár nem szívelte a rendszert - még Rákosinak is levelet írt 1953-ban egy bírság elengedéséért, hiszen 5 gyerek mellett képtelen volt befizetni az 1400 forintot. Erről még a család sem tudott, a levél maga nincs is meg, csak a kérvényre adott válasz. Ennek következtében a bírságot eltörölték, talán a „jól eltalált” címnek köszönhetően.

Egy évig bírta a beosztotti munkát saját pékségében, majd más műhely után nézett.

1953 végétől bérelte özvegy Szulczer Károlyné pékműhelyét, ahol régebben segédéveit töltötte. Ez az épület a mai Borhotel helyén volt.

Ekkor Kethelyen lakott a már 7 fős család, ahonnan a pékmester hajnali 1-kor indult munkába. Alig volt otthon, mert esténként a munkahelyén kellett maradnia, hogy a másnapi kenyeret megdagassza, s hajnalban újra indult vissza, hogy nekiálljon a sütésnek. Felesége hajnalban vitte a félkész élelmet a péknek és a segédnek, amit aztán a kemencében süített készre.

Folyamatosan ellenőrizték őt is és a kenyér minőségét is, de még a megyei Minőségvizsgáló Intézet sem talált kifogásolható dolgot a kenyér minőségével kapcsolatban. Teljesen felesleges volt ez az ellenőrzés és „mintázás”, hiszen az emberek nem vásároltak volna nála, ha nem lett volna jó a kenyér.

Megyei Minőségvizsgáló Intézet
Szombathely, Műtársaság tér 27.

3617 /19 60. elemz. sz. Szombathely, 19 60. október 5.

Filó Sándor péküzeme
Szentgotthárd.-

Elemzési bizonylat

Elemzés tárgya: fehér kenyér Jelzése:

1960 szeptember 26-án tartott Üzemellenőrzés alkalmával vett minta

Csomagolása: papíros Beérkezett 19 60 szeptember 27.

Pecskéje: Megyei Minőségvizsgáló Intézet Szombathely.

Az elemzés eredménye:

Érzékszervi vizsgálat: külseje, sima, fényes, hélivastagsága rendes, szaga
íze minden idegen szagtól és íztől mentes, jól átsült, bele
laza, lukacsos, rugalmas.

A bőlzet nedvessége: 44.70 %
savfoka: 6.5

Szakvélemény: megfelel a kenyér szabványoknak.

Elemzési díj: Ft. forint.
Az elemzési díj beküldésekor kérjük
a fenti elemzési számra hivatkozni.

59. 4138 — Szombathelyi Nyomdatári Vállalat 1000 pld. 4

Megyei Minőségvizsgáló Intézet
Szombathelyi Minőségvizsgáló Intézet
Hunyady Géza/
intézetvezető

A tarthatatlan helyzet miatt lépni kellett, így Filó Sándor 1958-ban megvásárolta az Ebenspanger házat a pékséggel együtt (a mai Hunyadi út 3. helyén).

1962-ben tudtak beköltözni, de a műhelyt mégsem tudták használni, mivel azt a vállalat raktárként használta. Hiába vett saját pékséget, mégis a másik telephelyen bérelt műhelyben kellett dolgoznia. Végül 1963 végén kapott engedélyt, de a három kemence közül csak egyet üzemeltethetett, a másik kettőt be kellett falaznia.

Ebben az időben meghatározták a süthető kenyér mennyiségét, és ha többet vagy mást süttöt, akkor megbüntették. Sorra jöttek a nehézségek, hiszen főleg húsvétkor, amikor a szenteléshez szükséges fehér kenyérre nagy volt az igény, akkor megszegte a szabályokat. 1965-ben büntetést kapott, mivel nem jelentette be a kenyér negyedévi mennyiségét. Egy pék feladata elsősorban nem az, hogy jelentéseket írjon, mégis ezt kérték számon.

Szentgotthárdi járási ..... tanács végrehajtó bizottságának igazgatási osztálya
Szentgotthárd, Béke ..... (u., tér **17.** sz.)
Telefon: **148.** ..... Postafiók: .....
207 5 ..... (1965. szab. szám.)
Ugyintézködő.
Filó Sándor sütőkiparos ..... foglalkozási
Szentgotthárd, Hunyadi ..... u. .... sz.
Vas megye Tanácsa VB. Igazgató Osztálya ..... feljelentést tett
alatti lakos ellen **jelentési kötelezettségének elmulasztása**
..... szabálysértés miatt.
..... u. .... sz. alatti lakos kérte, hogy az elkövetőt kötelezzem a
szabálysértés következtében keletkezett ..... Ft összegű kár megtérítésére.
A feljelentést, illetve a kérelmet megvizsgáltam és
tárgyalás mellőzésével
meghoztam az alábbi
HATÁROZATOT:
Filó Sándor ..... **40** ..... (**Hegyes**) ..... forintra
bíróságom.
A pénzbírságot a határozat jogerőre emelkedésétől számított 15 nap alatt — a mellékelt válaszleve-
lezőlapon — **illetékbélyeggel** kell leróni. Ha az elkövető fizetési kötelezettségének fenti határidőben — fel-
szólítás után — nem tesz eleget, úgy az 1959. évi 36. tvr. 1. §-a alapján a kiszabott pénzbírságot **1**
(**15**) ..... napi elzárásra változtathatom át.
Egyben kötelezem elkövetőt, hogy — bírósági végrehajtás terhe mellé — ..... sz.
alatti lakos részére ..... Ft-ot — kártérítés címén — a határozat jogerőre
emelkedésétől számított 15 napon belül fizessen meg.
..... kártérítési igényét elutasítom.
A kártérítési igényem érdemben nem foglalkozom, ezért .....
..... kártérítési igényét az 1959. évi 36. sz. tvr.
4. § (1) bekezdése alapján a .....
járásbíró (városi, kerületi bíróság) előtt érvényesítheti.
Kötelezem továbbá az elkövetőt, hogy eljárás költség (vegyvizsgálati díj) címén — a mellékelt
válaszlevelezőlapon — ..... Ft-ot illetékbélyeggel ugyancsak a határozat jogerőre emelkedé-
sétől számított 15 napon belül végrehajtás terhével rójon le.
C. 5721—78. r. sz. Nyomell. ..... Állami Nyomda. ..... Ára: 10 fillér

1966-ban iparügyi ellenőrzés következtében a megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága visszavonja a kemencék elfalazását. Indoklásukban az szerepel, hogy a mennyiséget tulajdonképpen nem a kemencék száma határozza meg, hanem a péknek kiutalt hatósági lisztmennyiség.

VAS MEGYE TANÁCSA VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA
IPARI OSZTÁLY

Szám: 18.979-5/1966.
Ügyint: Pődör I.

Tárgy: Filó Sándor szentgotthárdi lakos iparügye.

F i l ó Sándor
sütőiparos

Szentgotthárd
Hunyadi ut 5.

1963. december 11.-én kelt 19.469-3/1963.IV.sz.határozatomban úgy döntöttem, hogy Cim sütőüzemének áthelyezését engedélyezem Szentgotthárd, Hunyadi ut 5.szám alá. Ezen határozatomban kikötésként szerepelt, hogy az új üzemhelyen a 3 db sütőkemence körül kettőt el kell falazni és egyen lehet üzemelni.

Fenti számú határozatomat hivatkozással az 1957.évi IV.törvény 34. §-ának /1/ bekezdésére módosítom úgy, hogy a kikötést megszüntetem és a kemencék nyílását elfalazni nem kell. Ezen módosító határozatom ellen az 1957.évi IV. sz. törvény 45. §-ának /1/ bekezdése értelmében fellebbezésnek helye nincs.

I n d o k l á s :

A fenti számú határozatom kikötéseit helyszínen több ízben ellenőriztem. Ellenőrzés alkalmával megállapítottam, hogy az alsó kemence fűtése nyomán óvhatatlanul felmelegszik a felső kemence sütőtere is. Befalazás esetén a felső kemencére átkerülő hő kihasználatlanul marad, illetve tüzelőkölttségben veszteség, mert a gazdaságosságot rontja.

Figyelembe vettem a sütőiparos ezzel kapcsolatos szóbeli észrevételeit, valamint a KIOSZ ezzel kapcsolatos levelét.

Megállapítottam ugyanis, hogy a sütőiparos sütőipari tevékenységének terjedelmét nem a kemencék száma, hanem a kiutalt hatósági lisztmennyisége határozza meg.

- Erről értesítést kap: 1./ Filó Sándor sütőiparos, Szentgotthárd Hunyadi ut 5.
2./ Szentgotthárdi Járási Tanács VB. Ipari Csoportja.
3./ KIOSZ Megyei Titkársága, Szombathely, Némethyvári ut 11.

S z o m b a t h e l y, 1966. december 9.

/Fülöp Ferenc/
osztályvezető

Munkáját napról-napra igyekeztek korlátozni, de őt nem lehetett megállítani, a gödörből is talpra állt. 1973-ban végre tudott dagasztógépet venni, ami nagyban megkönnyítette a munkáját.

**Filó Sándor
sütődeje
Szentgotthárd
Félféher kenyér
á 3,— Ft**

Néhány megbecsülésben is részesült. A KIOSZ helyi vezetőségének tagja volt, bár szemére vetették, hogy nem látogatja a gyűléseket. Hogyan is tudta volna az egész napos munka és az éjjeli dagasztás mellett! De a legnagyobb elismerés az volt, hogy az általa sült kenyér tényleg kenyér minőségűnek bizonyult. A kenyér, ami egy hétig is ehető volt, jó ízét, finom illatát a mai napig emlegetik a városi és a falusi emberek. A másik valódi elismerés az a sok ember, a gyári munkások, Filó néni szava szerint a „kuncsaftok”, akik a „maszek” pékségbe mentek be mindennapi kenyérükért.

A sok munka mellett mind a hét lányukat taníttatták. Persze fiúgyerekre szükség lett volna, akinek átadhatta volna a szakma fortélyait, folytatta volna a mesterséget, de ez a vágya nem teljesült. Az élet fintora, hogy dédunokái többsége fiú. Filó Sándor felesége, Anna néni feleség, anya és munkatárs is volt egyben. Nélküle a pékmester nem tudta volna vezetni az üzletet, sőt egyik pékség sem valósult volna meg a folyamatos megpróbáltatások (orosz fogság, államosítás, rendszeres revízió) mellett. Mindvégig dolgozó, iparos emberek maradtak. A sütés utolsó napján, nyugdíjbavonulásuk előtt mindenki, aki szerette őket és illatos kenyérüket, elkészönt tőlük, hosszú nyugdíjas éveket kívántak nekik. Sajnos Filó Sándornak ebből 3 év, feleségének 6 év jutott. Filó bácsi 1986 áprilisában halt meg, felesége 1989-ben.

A család őrzi a régi használati tárgyakat még ma is, érdemes lenne múzeumba elhelyezni őket.

Szentgotthárdon élő lányuk így emlékezik:

„Az emlékeik közt kutatva újra itt éreztem őket, a kemencék melegét, a kenyér ropogós héját, a liszteszsákokat, a dagasztógépet, aminek apám úgy örült.”

Szentgotthárd, 2012. március 22.